

ՀՈՄԵՐԻ ԻԼԻԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳ

ՍՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ՔԷՆ

ԳԻՏՈՒՆԻ, քէնն երգէ, Պէնեան Աթիլի, Դրժպէն քէնը՝ որ բերաւ բերր ցաւեր Արայեցեաց, ու դժոխք թափեց՝ բազմաթիւ Դիւցազնեւոր քաշակորով հոգիներն, Եւ մարմիններն անոնց ըրաւ կերակուր Ահասարակ թողուններուն եւ շներուն: Կը կատարուէր Արամազդի կառն աշայէս, Անգամ մը երբ՝ մարդոց արքան Ատրիգէս Եւ Աթիլէսն աստուածային՝ զինեցին Եւ զբծեւելով բաժնընեցան իրարմէ:

Եւ ո՛վ ուրեմն աստուածներէն այդ երկուքն Իրար ձրգեց, մրդեց կազի ու կըռուի: Խառնէի եւ Զեւսի ճետն Ապոլոնն: Բարեկաւալով թափառորին դէմ ասի՝ Բանակին մէջ ժրպիրէ ժանտախտ մ'եռացուց, Եւ ժողովուրդը կը մեռնէր, զի Ատրիգ Ահամարահեց եւ անարգեց Քրիսէս քորոմն, Որ արայեան երգաջ նաւերն էր եկեր՝ Գերութենէ ազատելու իր զբարորին, Եւ եր մաքաւ փրկկաւք բերեր, Եւ օւնէր իր ձեռքը ցուպն ոսկեղինիկ՝ հեռաձիգ Ապոլոնի ապարօշին մէջ փաթթած: Եւ կ'աղաչէր Արայեցեաց, մանաւանդ Զոյգ Ատրիգեան ժողովրդոց պետեւուն:

«Գուք Ատրիգներ, դուք ամրաբարձ Աթա-

[յանք,

Ու իմբական յարկերու բնակ աստուածներն Իցիւ տային ձեզի քանդել տապալել Պրիամոսի քաղաքն, ու տուն դառնայի՞ք Յաշոգապէս. արձակեցէք սիրելի Դուստրը, քրքրկանքն ընդունեցէք. հեռաձիգ Ապոլոննէն ակնածելով Որմըզդեան»:

Հաւանեցան հոն միւս բոլոր Արայեանք՝ Պատկառելով քորոմն՝ անոնէ պերճ փրկկաւքն. Իսկ Ատրիգեան Ագամեմնի շքեկեցաւ Սըրտին հանոյ, այլ չարութեամբ դարձուց գայն, Եւ աւելցուց ըստանալից այս իօսքերն:

«Ուրիշ անգամ ընհանդիպիմ քեզի, ձեր, Աս զգաւոր նաւերուն քով, հոս հիմա Ի՞նչեղեղեւոր, եւ կամ նորէն դառնալուդ: Մի՞ գուցէ ցուպն ու վարտակալն աստուածին Զօգնեն քեզի: Եւ զանի չեմ արձակեր, Մինչեւ որ նէ մեր տանը մէջ պատահայ ՅԱլգոս, հեռու իր յայրենի գաւառն, Կտաւ զործելով, եւ ինծի հետ պաղկելով: Մի՞ զբրդունք դիս, գնա՛ որ դառնաս ողջանդամ»:

Այսպէս ըսաւ. եւ ձերունի սարսափած Հնազանդեցաւ հըրաւանին. ու կ'ըմբար Լըռիկ մընջիկ մընջնոց ծովուն եզերքէն, Եւ յետոյ ձերը քաշուելով մեկուսի

Կը թափէր շատ աղաչանքներ՝ վարսագնդ Լատոնէի ուստր Ապոլոն արքային:

«Լըսէ ինձ, ո՛վ արծաթագեղն, որ Քրիսէն Կը պահպանես չուր՝ եւ Կիլլան դիւցական, Տենեդոսի միանձնան հըգօր տէր, Զմինթեանդ, եթէ պըսակեցի երբեք քեզ Շըքեղ տաճար, կամ թէ երբեք ցուլերու Ուայծեւոր քեզ ճենճեղեցի յոյր ազդերն, Օն, կատարէ այս ուխտըս, թո՛ղ Դանայեանք Սըլաքներովդ տուժեն իմ արցունքներս»:

Այսպէս ըսաւ աղօթելով. եւ ձերուն Աղաչանքին լսեց Գուշակն Ապոլոնն, Եւ Ուիմբի գազաթներէն իջաւ վար Սըրտըտուութեան զայրոյթներով, լայնալիճն Եւ ամրափակ կապարճներն ուսը զարկած. Եւ շաշեցին նետերն անոր ուսին վրայ Երբ կը շարժէր անզոսաստ բարկութեամբ Եւ կը դիմէր յառաջ՝ նըման գիշերին: Գընաց նըստաւ ան նաւերէն մեկուսի, Եւ արձակեց նետն. եւ արծաթ աղեղին Ճայթումն հընչեց զարհուրելի շաշիւնով: Զարագ անի նախ Զորիներն ու շուներն Երազավազ. բայց մահաբեր նետն ապա Մարդոց վըրան ուղղելով՝ ան կը զարնէր, Եւ անդադար բորբոքումով կ'այրէին Դիակներու անթընելի խարոյկներն:

Ինն օր ամբողջ սլացան նետերն աստուածին Բանակին վրան, տաններորդ օրն Աթիլէս Կանչեց ամբողջ ժողովոյ, զի ասոր Միտքը ձրգեց լուսածողի դիցունհին Հերոս՝ յուզումս ի տես Յունաց մահերուն: Արդ երբ բոլոր ակըմբեցան միահայլ, Քաշոտն Աթիլ ելաւ եւ այսպէս ըսաւ:

«Ատրիգէս, մեզ հիմա կարծեմ թէ նորէն Հարկ պիտ' ըլլայ ծովայածուկ եւ դառնալ, Եթէ միայն ճողոպրէնք մահուրեմ. Զի ձեռք ձեռքի տըւած ժանտախտ, պատերազմ Կ'ընկճեն Յոյներս: Բայց օ՛ն կանչեց խորհուրդի Բզապատում մէկը, կամ քորոմ մը, եւ կամ Երազագէտ մ', (որովհետեւ երազն ալ Զեւսին կու գայ), որ մեզ ըսէ թէ ինչո՞ւ Այսչափ նեղուրէ է մեզ Գուշակն Ապոլոնն. Գուցէ թէ ան մեր մէջ ուխտն կամ զոհէն Դրժգոհ ըլլայ, եւ կամ թերեւս վայելելով Ճենճերն ընտիր ուխտներու աշծներու, Հանձ մենէ սըրածութեան հեռացնէ»:

Արդ ասի այսպէս խօսելով՝ նըստեցաւ, Յետոյ ոտքի ելաւ Կալքաս Թեստորեան Մենէնէ վէճ հաւանքմայն, որ գիտէր Եղած բաներն, ըլլալիքներն ու անցեալն, Եւ շնորհիւ իր գուշակութեան՝ զոր Գուշակն Անոր տւեր էր Ապոլոնն, առաջնորդ Էր եղեր յոյն նաւերուն մինչ Իլիոն. Որ ուղելով անոնց բարին՝ ըսկըսաւ Այսպէս ճառել. «Ո՞վ Դիտիս սիրելի Աթիլէս, ինձ կ'հրամայես որ պատմեմ Սըրտըտուութիւնը հեռաձիգ արքային Ապոլոնին: Արդ եւ զուրցեմ պիտի գայն, Սակայն ինձի պէտք է ուխտես եւ երդնուս Որ ըստուգիւ յօժար սըրտով պիտի դուն ինձի օգնես ըլլայ խօսքով թէ ձեռքով:

Ջի ես կասկած չունիմ, որ ինձ բարկանայ
Պիտի այն մարդը մեծագոր, որ բոլոր
Արգիսիացի կը հրաժարէ, եւ որու
կը հնազանդին Աթայեցիք համորէն.
Ջի թագաւորն հրգորապոյն է երբ ան
Անաւագի մը բարկանայ. զի թէն.
Խեղդէ՛ իսկ ալ առ ժամըս իր բարկութիւնն,
Յետոյ սակայն սրտին մէջ ո՞ր կը պահէ
Մինչեւ որ իր վրէժը լուծէ. բայց արդ զո՞ւն
Ըսէ ինծի թէ պիտի զիս ազատես»:

Պատասխանեց անոր քաջոտն Աթիլէս
Եւ ըսաւ. «Ո՛ն, սիրտ առ, պատմէ՛, ինչ պատւ.
Որ դուն գիտես, վրկայ Ձեւի սիրելին լզամ
Վեհն Ապոդոն, որմէ՛ կ'ալքատ՝ աղօթքով
Դանայեցւոց դուն պատգամներ կը հանես,
Դանի ողջ եմ, աչքըս գետին կը նայի,
Այս խորագոգ նաւերուն քով՝ ոչ ոք թեզ
Պիտի դըպի՛ն ծանրը ձեռքով՝ համորէն
Յոյնեան, ոչ թէ Ազմեծառն իսկ կ'ըսես,
Որ կը պանծայ ըլլալ հիմա վեհադոյնն
Աթայեցւոց մէջ՝ աւանդն գորաւորն»:

Ամբիծ հմայողն այն առեւն սիրտ առնելով՝
Ըսաւ. «Ան չի գանգատիր ոչ մեր ուխտէն
Եւ ոչ զոհէն. այլ Քրիստոսի համար է,
Ջոր Ազմեծառն արամարհեց. չարձակեց
Դուստրը, փրկականքը չրհողունեց. աւասիկ
Այս է պատճառն, որ հեռաձիգը մեզի
Ցաւեր տրւաւ, եւ տակաւին պիտի տայ,
Եւ ժանտախտին ծանր օրհասները մենէ
Ձերհեացնէ պիտի՝ մինչեւ որ խայտապն
Աշխիւն առանց զըմառն, առանց փրկականի
Ախրելի հօրը չըտրորուի, ու չտարուի
Դեպ ի Քրիստէ զո՞հ մը սուրբ. մենք այն առեւն
Գուցէ զանի ողորդելով՝ ամբողջ»:

Արդ սոսի այսպէս խօսելով նըստեցաւ,
Եւ ակումբէն ելաւ դիցապոն Արիդէս
Ազամեծն աւանդելիս, տըրտմազին՝
Լի բարկութեան մոլուցքով սիրտ թըլփալորդ,
Ուաչուին նըման կայծակնացայտ կըրակի:
Խոթորո զէմբով նայա խօսքն ուղղեց կալքասի.

«Ձարիքներու զուական, ինծի դուն երբեք
Հանդոյական բան մը չըսիր. քու սըրտիդ
Միշտ սիրելի եւ յարիւնքն գուռակէ.
Ան դուն բարի բան մը չըսիր, եւ ոչ ալ
Գլուխ հանեցիր, եւ արդ եւեթ կը ճառես
Դանայեցւոց՝ ըզձապատում մարգարէդ՝
Իբրը թէ այն պատճառաւ ցաւ կու տայ մեզ
Աղեղնաւորն, որովհետեւ Քրիստէս
Օրիորդին պայծառ փրկանքն ընդունիլ
Յանձն առած չեմ հեղեր. սաստիկ ցանկալով
Ձայն տանք մէջ պահէն. եւ ինչ ըսել է՝
Նախընտրելով՝ իլիստեմնեսորէ ամուսնէս,
Ջոր առի ես դեռափրթի՞նք օրիորդ,
Եւ որ անկէ վար չի մընաւ ու մարմնով,
Ոչ հասակով, ոչ մըտքով, ոչ ալ գործով:
Բայց ես այնպէս, լաւն եթէ այդ կը թելի,
Կը հաւանիմ տալու ես զայն. զի ազգիս
Ես փրկութիւնը կ'ուզեմ, ոչ թէ կորուստն
Ինծի սակայն պատասխանեք շուտ պարգեւ,
Որ Աթայեանց մէջ մի միայն ես չըլլամ
Ամբըցանակն, որովհետեւ չի վայելը»:

Ջի կը տեսնէք դուք ամենքնիդ, որ ահա
Իմ մըրցանակս եւեթ կ'երթայ ուրիշ տեղ»:
Անոր քաջոտն սաստաւծայինն Աթիլէս
Պատասխանեց այսպէս. «Ատրիդ, փառահեղդ
Եւ ամենէն ընչաքաղցդ, ի՞նչպէս թեզի
Մեծանն Յոյները մըրցանակ պիտի տան:
Մենք չենք գիտեր ո եւ է տեղ մ'ուր կոյտ կոյտ
Դիգումս ըլլան հասարակաց աւարներն.
Իսկ ինչ որ մենք քաղաքներէն չապահիրք՝
Բաշխեւեցաւ, եւ արդ՝ արդար բան մը չէ
Որ գործը զայն բերէ կուտէ վերստին:
Բայց արդ ըրրիկ դուն օրիորդն՝ սաստաւծին,
Եւ յետոյ մենք Աթայեցիքըս՝ թեզի
Եռապատիկ, քառապատիկ կը վճարենք,
Եթէ մեզի Արամազդ օր մը շնորէ՛:
Ամրապարիսպ Տրոյա քաղաքը քանդել»:

Անոր այսպէս կըրկնեց դիցապոն Ատրիդէս.
«Աստուածաման Աթիլէս, մի այդպէս դուն
Եւեթովդ զիս խաբել կարծեր, թէ կէտեւ
Քաջ ես. զի չես կըրնար ծուղակ ձըզել զիս
Կամ համարել. դուն մըրցանակդ պահես
Եւ զըրկելի՛մ ես իմինէս. եւ հրաման
Ալ կու տաս ինձ, որ զըրկեմ զայն: Շատ աղէկ,
Բայց պայմանաւ՝ որ ինձ մեծանն Աթայեանք,
Սիրտս հանձնելով՝ տան մըրցանակ մ' համարօժէք:
Իսկ թէ չըտան, անձամբ գալով պիտի առնեմ
Կամ քու պարգեւդ, կամ Խասիքը, եւ կամ
Ողիսէօին՝ ու տանիմ ես, եւ որուն
Որ ալ երթամ՝ պիտի մտնի՛ն զայրութիւն:
Բայց ասոնց վրայ ուրիշ անգամ կը խորհիւք.
Իսկ հիմա, շուտ, սաստաւծային ծովուն վրայ
Ձըզեմ մակոյկ մը սեւ, ու մէջը ընենք
Նաւաստիներ ճարտար ու զոհն, եւ ապա
Հեծցներեց նոյն ինք գեղեցկայտ Քրիստէսն.
Եւ պիտենէն մէկն առաւելուդ ըլլայ թող,
Էասը, կամ Իդոմենէս, դիցային
Կամ Ողիսէսն, եւ կամ դու ինքդ, Պելեանդ,
Բոլոր մարդոց մէջ ամենէն ահաւորդ.
Որպէս զի դուն զոհն ընելով՝ ամառես
Ու մեզի հետ հաշտեցնես հաստաղեղն»:

Անոր քաջոտն Աթիլ ծուռ ծուռ նայելով
Այսպէս ըսաւ. «Ո՛վ լըբբութեամբ խմորուած
Ու զօշաքաղ սիրտ, սակէ վերջ Յոյներէն
Ո՛վ պիտի քու խօսքիդ անսոյ հըրաւորար,
Եւ արշաւէ կամ քաջութեամբ մարտընչի:
Ջի ես չեկայ հոս կըրուելու՝ տիգապէն
Տրովադացւոց դէմ՝ եւ վրէժէ տանելու,
Որոք ինծի ոչ մէկ վրեժս չեն ըրած.
Ջի շտապին երբեք եզներս ու ձիերս,
Ոչ ալ բերրի ու մարդաշատ Փըթիոյ
Մէջ իմ հունձներըս վարցիցին բնաւ աղարտ.
Վասն զի մեր ու անոնց միջեւ կան անթիւ
Նաւաստար լեռներ ու ծով մեծազոյն.
Այլ եկանք, ո՛վ լեպեշտի, քու ետեւէդ,
Որպէս զի դուն ուրախանաս, առնելով
Տրովադացւոց՝ Մենելաիս ու քու վրէժն,
Ալ շաների, եւ այս բաներն հողդդ չէ
Եւ ոչ ալ փոյթ կ'ընես բընաւ, մանաւանդ
Թէ զ սպանաս իսկ իմ պարգեւս չըրթի,
Որուն համար աշխատեցայ ես այնքան
Եւ ինձ տըւին Աթայեցւոց մանուկներն:

Իւ բնաւ երբեք պատահած չէ՝ որ ըլլայ իմ մրցանակըս քուկինիդ հաւատարմ, երբ քարեշէն տրովեան սոստան մը քանդեն Աթայեցիք, եւ սակայն իմ այս ձեռքս է որ կը վերցնէ հաւաքեալ գումարքին Գրեթէ բոլոր բեռն. իսկ երբ զայ բաշխումի վայրկեանը՝ քուկը եւ մեծագոյն պարգեւներն, իսկ եւ փոքրիկ՝ սքրտահանոյ բան մ'առած է՝ երթեալ նաւերը՝ խոնշ մարտի տաժանքէն։ Արդ եւ հիմա դէպ ի քիթիս կը մնկնիմ. Զի բիւր անգամ լաւ է երթալ դէպ ի տուն Մահիկաձեւ նաւերով՝ քան անպատիւ Միալ հոս, կուտել քեզի գանձեր ու ինչքեր»։

Պատասխանեց անոր մարդոց թագաւորն Ագամեմոնը. «Փախիք զենա, եթէ սիրտդ Այդպէս կ'ուզէ. եւ զերի չեմ աղայէր որ հոս մընաս ինծի համար. իմ շրթս կողմս Ուրիշ շատեր կան դեռ՝ որ զիս կը պատուեն եւ մանաւանդ Դիոսն ըզգոն։ Դիւցասնունդ Արքաներէն ինձ ամենէն ատելիքն ես դուռ, զի միշտ քեզ սիրելի են կազերն ու կըրտներն ու գուպարներ մարտի։ Եթէ՛ կը ջրօր ես գորութեամք, եւ սակայն Աստուած մըն է որ զայն քեզի պարգեւեց։ Գրեալ տուն քու նաւերով քու 'նկերներով եւ հոն ինչեւ Միրմիդոնաց. ես փոյթ իսկ Զեմ ընեք քու մասիդ, ոչ ալ կը վախնամ Բարկութենդ, այլ կը սպաննամ իսկ այսպէս. Որովհետեւ ինչ Գուշակն Ալպոզոն

Քրքրխանոյն ահա կ'առնէ, ու զանի Պիտի յըզեմ ընկերներով ու նաւովս, եւ ես անձամբ վրանեց զալով՝ պիտ' տանիմ Գու մըրցանակդ՝ գեղեցկայտ Բրիտանիս. Որպէս զի լաւ հասկընաս դուն՝ թէ որքան չըզօր եմ ես քնէն, եւ նա եւ վախնայ Ուրիշ մ'ինքզինքն ինձ հաւասար զընելէ եւ ինծի հետ բաղդատելէ ինքզինքն»։

Այսպէս ըսաւ, ու ցաւն առաւ Պելիսեանն, եւ անոր սիրտը թաւաթիւ լանջքին մէջ կը տատանէր՝ որն ընէր այս երկուքէն. Զանոնք մէկդի պուղած՝ Ասրիդն ըսպաննէր, թէ զայրութիւն հորձքը զըսպիւր ու սանձեր։ Երբ սիրտն հոգին կը ծրփային մրտադրոյդ ու պատեանէն քաշելու հետ էր մեծ սուրն, Ուլտպոսէն ահա հասաւ Աթենաս, Գրկուտած Հերա դիցունիէն լուսաթեւ, որ կը սիրէր երկուքն ալ նոյն սերտ սքրտով եւ հաւասար խընամբ ունէր երկուքին։ Ետին կեցաւ եւ Պելիսեանը բըռնեց Եէկ մագերէն՝ երեւալով իրեն լոկ, եւ իրմէ դուրս ոչ որ գանի չէր տեսներ։ Մարտափեցաւ Պելիսեաժինն, ու դարձաւ եւ իսկ եւ իսկ ճանչցաւ Պալլասն Աթենաս, Զի ահաւոր անոր աչքերը տեսաւ եւ իսկոյն այս սրաթեւ խօսքերը ուղղեց.

«Արդ, ի՞նչ բանի համար եկեր ես դու՝ դուստր Ասպարակիր Արամագդի. որ Ատրեան Ագամեմոնի թըշնամանքն'ըր տեսնես։ Բայց կ'ըսեմ քեզ, եւ կարծեմ յանգ պիտ' ելլէ. Գոռոզուիթիւր պիտ' ուռէ ատոր պուխին»։

Անոր այսպէս պատասխանեց Աթենաս

Աստուածունիս ծաւի. «Իկայ երկընթէն, Որպէս զի քու սքրտաւորութիւնդ ամոքեմ, իթէ մըտելի ընես ինծի. եւ Հերա Ապիտակածդի աստուածունիս զըրկեց զիս, որ կը սիրէ երկուքդ ալ նոյն սերտ սքրտով եւ հաւասար խընամբ ունի երկուքունդ։ Բայց դադրեցուր դուն կոխն, ու մի՛ քաշեր Այլ նախաւէ խօսքով՝ ինչպէս ալ ուզես [տուրդ, Ահա կ'ըսեմ, եւ պիտ' ըսածըս ելլէ. Որ մը քեզ այդ թըշնամանքին փոխարէն Պիտ' երեքիկն չըքեզ ձօնէր հատուցուին, Բայց դուն ըզքեզ զըսպէ ու մեզ հաւաքանդէ»։

Անոր այսպէս ըսաւ քաշուտն Աթիլէս.

«Պէտք է պահել ձեր պատուին, ո՞վ դիցունի, Թէ՛ եւ սաստիկ զայրացած եմ. լաւագոյնն Այդ է, զի ո՞վ որ զից հնազանդ գրունդի, Աւելի եւս անոր մըտիկ կ'ընեն դիք»։

Ըսաւ՝ խրթիք ծանրը ձեռքովն արծաթ կոթն ու սուրը մեծ պատեանին մէջ հըրեց ներս, եւ չընեստեց Աթենասի հրամանին։ Իսկ Աթիլէս՝ որուն զայրութիւն անցած չէր՝ Ազըսա դարձեալ թըշնամանի Ատրիդէսն.

«Ո՞վ գիշիւն ծանրացած մարդ, որ ունիս Հան աչք եւ սիրտ եղէրուի, հոգիդ քեզ Զըվատեց բնաւ գէշքեր հազած գրոհելու Բանակին հետ դէպ ի գուլար, դէպ ի մարտ. Ոչ ալ աքեան քաշերուն հետ նըստելու Դարանամուտ, զի այդ քեզ մահ կը թըլի։

Հատ աւելի լաւ է անշուշտ աքայինն Մեծ բանակին մէջ քեզի դէմ խօսողին Մըրցանակներն յափըլտակել։ Ազգակեր Դու թագաւոր եւ վատերու հրամատար. Ապա թէ ոչ՝ Ատրիդ՝ այսօր ըս ըրած Այս լըրբութիւնդ անշուշտ վերջինը կ'ըլլար։ Բայց ահա քեզ կ'ըսեմ, եւ նա եւ կ'ընեմ Արդում մը մեծ, այո՛, կ'երդնում եւ քեզի Երս մականին վըրայ, որ ալ չարձակէ Պիտի տերեւ կամ ոստ, անգամ մ'երբ թողուց Բունը երան վըրայ, եւ ալ բնաւ երեք Զըրդընով պիտի, զի պղինձը գեքոնց Անոր կեղեւն ու խօսաղարթներն, եւ հիմա Արամագդի օրէնքներուն պահապան՝ Իրաւարար Աթայեցեաց որդիներն իրենց ձեռքին մէջ կը կրքեն զայն. եւ արդ քեզ այս երգունի տրիտաբեր պիտ' ըլլայ. Աթայեցիք համօրն՝ օր պիտի գայ՝ Որ կողիզդին եւ Աթիլէսը փրկուտեն, եւ դուն թէպէտ եւ սքրտաուռ ու թաղծոտ՝ Պիտի կարող չ'ըլլաս անոնց օգնելու։ Մարդախոյռ չ'էկտորը երբ աննոցմէ Բիւրաւորներ դիմախաւ գետին փոէ, եւ սիրտդ դուն պիտ' այն ատեն պատըռտես եւ ինքզինքդ ուտես՝ մըղձկիս, թէ ինչու Զըպաւտեցիք Աթայեցեաց քաջագոյն»։

Այսպէս ըսաւ Պելիսեաժինն, ու ինտեց Գետին՝ ոսկի գամերով ճոխ գաւազանն, ու նըստեցաւ. իսկ Ատրիդէսն անդիկն կը մըրմըռար ու կը մըխար մոկեցին։ Անուշգրոյց Նեստորն ելաւ այն ատեն, Պիլեանց աղու խօսանքն, որու չըրթներէն Կը ծորէր խօսքն անուշ մեղրէն աւելի։

Արդէն երկու ազգ յօգաձայն մարդերու,
 Որ դիւցային Պիլոսի մէջ իրեն հետ
 Ապրելո սքեներ էին կանխաւ, բոլորն ալ
 Անհետացեր էին, եւ ինք այն ատեն
 Երրորդին վրայ կ'իշխէր իբրեւ թագաւոր:
 Ասի անոնց բարւոյն համար խօսք առաւ
 Եւ ըսաւ. «Վա՛յ մեզ, յիրաւի սուգ մը մեծ
 Աքայեցեաց երկրին վրայ կը հասնին:
 Ուրախանան պիտի անշուշտ Պրիամոսն
 Ու Պրիամու տղաքն, ու միւս Տրովպացիք
 Հըրճուին ցընծան իրենց սըրտոնքն եւ հոգւով,
 Երբ ձեր կողուին չընչին պատճառն իմանան,
 Ձեր՝ որ էք գեր ի վեր բոլոր Յոյներէն
 Թէ՛ խորհուրդի մէջ, թէ՛ մարտի դաշտին վրայ:
 Բայց ինձ մըտիկ ըրէ՛ք, զի դուք երկուքնիդ
 Ան ինչ փոքր էք. ես երբեմնք ձեռնէ
 Շատ աւելի քաջ մարդոց հետ ապրեցայ,
 Եւ անոնք զիս շանարգեցին բնաւ երբեք:
 Զի չըտեսայ ես տակաւին ոչ մէկ տեղ
 Եւ չըտեսեմ պիտի մարդիկ այնպիսի
 Ինչպէս էին Պիրիթոոս, եւ Դրիաս
 Ժողովըրդոց հովիւն, կենէս, Եքսպոնոս
 Եւ Պոլիփեմն սատուածանման, եւ Էգեան
 Թեսեսը՝ մարդ անմահներու նըմանակ:
 Երբեք երկիրը ասոնցմէ աւելի
 Քաջկերպով մարդ չըսերուց. ըստուգիւ
 Ամենաքաջ էին իրենք, ու կըռիւ:
 Կը մըղէին ամենաքաջ մարդերն՝
 Լեանաբընակ Յուլիապարկաց հետ մէկտեղ,
 Եւ տսկալի կերպով գանոյք շընջեցին:
 Եւ ես անոնց հետ միասին ապրեցայ,
 Գաւով երկուէ մը հեռաւոր՝ Պիլոսին,
 Եւ իրենց իսկ հրաւերքին վրայ, ու մարտեր
 Կը մըղէի ես իմ ուժովս անոնց հետ:
 Որոնց հետ ոչ ոք մահացոյ մարդերէն
 Զոր կ'արտագրէ երկիրն հիմա՛ կ'ըտուելու
 Սիրտ պիտի՛ ընէր, եւ սակայն իմ խորհուրդիս
 Ու խօսքերուս անոնք մըտիկ կ'ընէին:
 Դուք ալ մըտիկ ըրէ՛ք, զի շատ լաւ բան է
 Ունկընդորութիւնն՝ Ագամեմնոն, զօրութիւնդ
 Ինչ ալ ըլլա՛յ՝ աղչիկն անկէ մի խըլելու:
 Աքայեցի տըղոց տըւած մըրցանակն
 Անոր թող. դուն ալ, Պելիսեան, մի՛ կըռուիր
 Աքայային դէմ, զի քեզի հետ նոյն պատուին
 Վիճակակից չէ մակայն կրող թագաւորն՝
 Որուն՝ Դիոս փառք պարգեւեց: Իսկ թէ՛ դուն
 Քաջ ես ու քեզ սատուածուհի մայր մը ծնաւ,
 Սակայն ասի շատ աւելի՛ չըգօրէ է,
 Որովհետեւ շատ մարդերու վրայ կ'իշխէ:
 Արքիդէն, դուն ալ դադըրեցոր մըտուշներդ,
 Կ'աղաչեմ ես ինքնին՝ մարդ՝ բարկութիւնդ
 Աթիլէսի դէմ, որ բոլոր Աքայեանց
 Համար՝ զրծնէ մարտի պատուարէ է հրգօր»:
 Պատասխանեց անոր Ատրիդ թագաւորն.
 «Այդ ամէնն, ով ծեր, շատ շիտակ խօսեցար,
 Բայց ան կ'ուզէ միւս ամէնքէն վեր ըլլալ,
 Կ'ուզէ տիրել՝ թագաւորել ամենուն
 Եւ ամենուն հրամաններ տալ. բայց սակայն
 Ես չեմ կարծիք որ մարդ յաւոր համագոյի:
 Իսկ թէ՛ զիսք քաջ ըլլին ասուր սատուածներն,
 Ատով միթէ կը թոյլատրեն որ անի

Բերնէն աղու թափէ, լուսայ, նախատէ»:
 Կարեք անոր խօսքն Աթիլէս եւ ըսաւ.
 «(Ո) եւ օհ, վատ եւ անպիտան մարդ կոչուիմ
 Եթէ քու ո՛ր եւ է խօսքիդ տեղիք տամ.
 Դուն այդ բաներն ուրիշներուն պատուիրէ
 Եւ ալ ինծի ո՛չ մէկ հրաման մի՛ ընիր.
 Քեզի հալ եւս հնազանդելու միտք չունիմ:
 Ուրիշ բան ալ պիտի ըսեմ, եւ դուն գայն
 Դորո՛ւմէ մըտքիդ մէջ. ես աղկկան պատճառաւ
 Ձեռքով պիտի չըկըռուիմ ոչ քեզի հետ,
 Ոչ ուրիշի. զի տըւածնիդ կ'առնէք դուք:
 Բայց ուրիշ ինչ որ կայ իմ սեւ ու երազ
 Նաւին մէջ, դուն՝ անոնցմէ բան մ'ալ բըռնի
 Պիտի չառնես, թէ՛ ոչ՝ աղէ փորձ փորձէ,
 Որ հասընան ասոնք ալ. նոյն վայրկեանին
 Պիտի ցայտէ տէգիս չորս դին թուի արիւնդ»:
 Աղեղնաբան խօսքերու այս մարտէն վերջ
 Ելան, ատենանը լուծելով Աքայեանց
 Նաւերուն թով: Պելիսածինը զընաց
 Դէպ ի վրաններն ու իր նաւերն հաթթարդակ,
 Աննելով հետը Մենիստեանն ու՝ նկերներն:
 Իսկ Ատրիդ ծով ձըգեց մակոյկ մը երազ,
 Եւ քսան նաւաւ ըզրեց ինքնիդ՝ հոն գետեցեց
 Աստուածին զոհն, եւ գեղեցկայտ փրօսանոյն
 Հոն բերելով՝ տեղաւորեց անոր մէջ,
 Եւ Ողիսէսն ըզգօն հեծաւ իբրը պետ:
 Խոնաւ ճամբէն կը նաւէին կ'երթային:
 Իսկ Ատրիդէս հրաման տըւաւ այն ատեն
 Որ Ժողովուրդը սըրբըրի, եւ անոնք
 Սըրբըրելով կը թափէին աղող ծով.
 Ապօղոնի յետոյ զոհեր կ'ընէին
 Ընտիր քնտիր զուարակներու տայծերու
 Սուղ ծովուն ափն, ու ծխախողն ճենճերն
 Ոլորտապտոյտ կը վերանար դէպ երկինք:
 Բանակին մէջ այս ըզբաղումն ունէին:
 Բայց Ատրիդէս մըռմըռումէն չէր գաղտնի,
 Ու չէր ժողնար ըսպանալիքն՝ որ ըրաւ
 Աթիլէսի. այլ կանչելով իր երկու
 Տալթիթիսն ու Եւրիբատ քարոզներն
 Ու պաշտակները ժիր այսպէս խօսեցաւ.
 «Պելիսածին Աթիլի վրանը գացէ՛ք,
 Ձեռներն բըռնած բերէ՛ք չըքցող Բրիսէիսն.
 Իսկ թէ՛ չտայ, անձամբ պիտի գամ առնեմ
 Մեծ զօրութեամբ, որ պիտի՛ իրեն ծանըր գայ»:
 Աս ըսելով՝ զըրկեց գանոյք, իր տըւած
 Հրամանին վրայ անեցնելով սպառնալիք:
 Անբեր ծովուն ափէն՝ առանց ուղեւոր՝
 Գացին անոնք, եւ հասնելով միմիկուն
 Վըրաններուն եւ նաւերուն, զըտան գայն
 Իր խորանին ու սեւ նաւին թով նըստած:
 Զուրախացաւ Աթիլ գանոնք տեսնելուն.
 Իսկ քարոզները խոովեցան, աւարայէն
 Պատկառելով՝ կեցաւ, ու ձայն չհանեցին
 Եւ ոչ հարցում մ'ըրին. բայց ան կուսկելով
 Ըսաւ անոնց. «Բարեւ ձեզի, քարոզներ,
 Սուրանդակներ Արամագդի եւ մարդոց,
 Մօտ եկէ՛ք, դուք վընաստապարտ չէք ինծի,
 Այլ Ագմեմնոն, որ զձեզ զըրկեց՝ Բրիսէիս
 Ուրիորդին համար. օ՛հ, քաջ Պատրոկլէս
 Գրեալ դուք բեր աղկէն, ու տուր որ տանին,
 Եւ թող վըկայ ըլլան երկուքն հոշանիկ

Աստուածներուն եւ մահացու մարդերուն Առջեւ ու ժառու թագաւորին. որ մ'ենթէ Պէտքս ըզգացողի ազատելու ուրիշներն Օրհասաբեր կորուստէ. ան՝ օն եւ օն՝ եղեռնաւոր խորհուրդներով կը մոլի, Ասամենեւին ետեւ առաջ չի նայիր, Որ կարենայ ապահովել Յուսաց կեանքն՝ իրեն համար երբ նաւերուն քով կըտուին»:

Այսպէս ըսաւ, եւ սիրելի 'նկերակցին Հնազանդեցաւ Պատրիկ, ու դուրս հանելով Գեղեցկադէմ Բըրիսանոյշը կրօնէն՝ Տուաւ որ տանին. եւ անոնք ետ դառնալով կ'երթային դէպ ի նաւատորմն Աթայեանց եւ կ'ինն անոնց կը հետեւէր ակամայ: Իսկ Աթիլէտ քնկերներէն մեկուսի՝ Հեռու քաշուած նըստեր կու լար՝ ճերմըլցած Մոմուսն ասուներն՝ ակնապիշ լուրի անդունդին. Եւ իր ձեռուին կարկառելով՝ սիրելի Մօրն աղերսներ կը թափէր. «Ով մայր իմ, զիս Որովհետեւ վաղամեռիկ ծննար դուն, Գեթ Ուխմբեան կանգնաւոր՝ արամագոյն ինծի պատիւ չնորհելու էր. բայց ահա Չըրաւ անի ինծի քըլիկ մ'իսկ պատու: Իշխանապետն Ազամէնուն Ատրիդեան Ձիս նախատեց, առաւ տարաւ ըբբցանակս Ու զայն իրեն սեպհականեց լըբբօրէն»:

Այսպէս ըսաւ արտասուելով. մեծարոյ իր մայրն անոր լսեց, որ ծեր հօրը քով Մոմուսն խորունկ ալքերուն մէջ նըստեր էր: Ելաւ ճերմակ ալքերնէն գերզ չոգի, եկաւ նըստաւ իր որդւոյն քով որ կու լար, եւ զգուցելով զայն ձեռքովն՝ սխալէս ըսաւ.

«Արդեակ, ինչո՞ւ կու լաս, ի՞նչ ցաւ պատեց Օն, խօսէ՛, մի՛ ծածկեր ինչ, որպէս զի սիրտդ, Տեղեւն ըլլանք մայր ու որդի եղածին»:

Խոր հառաչով մ'ըսաւ քաջոտն Աթիլէտ. «Գիտես, ի՞նչ հարկ պատմէ արդէն գիտցողիդ. Թե՛ք գացինք՝ Էտրիկի սուրբ քաղաքն, եւ գերփելով ու քանդելով զայն՝ աւարն Ատիւք բերինք հոս, զոր Աթեանց որդիներն իրենց իրենց մէջ բամբնելով ուղղութեամբ՝ Ատրիդէսի տուին գեղեցկայտ Գրիսիդին: Յետոյ Գրիսիտ՝ քուրմն հեռաձգ Գուշակին՝ Պըղընձագետս Աթայեցեաց սըրաբիւի հաւերն եկաւ՝ որ ազատ էր զըստրիկն, եւ էր ամբալ փրկականք բերեր, եւ ունէր իր ձեռքը ցուպն ոսկեղնիկի՝ հեռաձգ Ապրդոնի վարսակալին մէջ փաթթած. եւ կ'աղաչէր Աթայեցեաց, մանաւանդ Ձոյց Ատրիդեան ժողովըրդոց պետերուն: Հաւանեցան հոն միւս բոլոր Աթայեանք՝ Ակնածելով քուրմէն՝ առնել պրքն փրկականքն. Իսկ Ատրիդեան Ազամէնուն չընկուցաւ:

Աբրուսն հանդ, այլ չարութեամբ դարձուց զայն, եւ աւելցուց նաեւ սաստեւ քաղաւնալիք: Եւ ձեռունին քարկանալով սպանեց ետ, եւ Ապրդոն լսեց անոր աղօթքին, Ձի իրեն շատ սիրելի էր, եւ յետոյ իր ձանա սըլաքն Արգիացեաց վրայ ղըրկեց եւ ժողովուրդը կը մեռնէր չեղձաչեղձ. Աթայեցեաց լայն բանակին վրայ բոլոր

կը սլանային անդուլ նետերն աստուածին: Այն ատեն մեզ հըմուտ գուշակ մը պատմեց Հեռաձգին պատգամներն. Իսկ եւ իսկ եւ կը յորդորեմ նախ որ աստուածն հաշտեցնեն: Բայց Ատրեսի որդին կըրկալը առաւ, եւ էլելով ըսպանալիք մ'որոտաց Որ կատարուած իսկ է՛ ահա. զի խայտակն Աթեանք զանի դէպ ի Գրիսիտ կ'ուղարկէն Երագ նաւով, եւ կը տանին արքային Պատարագներ. եւ քարոզները դեռ նոր վրանէս առած տարին չըքնաղ Բրիսէիսն, Որ ինձ տըլին աթայեցեաց որդիներն. Ո՛հ, թէ կարող ես դուն՝ օգնէ քաջ որդւոյդ: Գոհ Ուխմպոս եւ Արամագոյն աղաչէ եթէ երբեք Արամագոյն սիրտը դուն Ձուարճացուցիր ըլլայ խօսքով թէ գործով. Ձի յամհա՛ հօրս արքունիքին մէջ քնէ Լըսեր եմ ես քու պարծնալով, ըսելով թէ՛ դու միայն անմահներու խումբին մէջ Գրիսիտ հոգէ մ'ազատեցիր Զըրուանեանն՝ Աթայկուտակ, մինչ Ուխմբեան ուրիշ դիք Ձանի կապել կը չըրդէին, եւ Հերա Եւ Պոսիդոն եւ Աթեանս իսկ Պալատ: Իսկ դուն ցացիր աստուածունիդ քակեցիր Անոր կապերը՝ դէպ ի լայն Ուխմպոս Անմիջապէս հարիւրձեռնեայն կանչելով, Ձոր աստուածները Բրիսիտեւ կը կոչեն եւ եղեն՝ բոլոր մարդիկ, - վասն զի Աս զօրութեամբ գերիվկնայ էր հօրմէն, - Եւ ան գալով Զըրուանեանին քով նըստաւ Պընձ փառքերով, եւ աստուածներն երջանիկ՝ Անկէ վախցած՝ չըկապեցին Զըրուանեանն: Արդ այս բաներն յիշեցնելով դուն անոր, Նըստէ քովիկն ու բըռնէ իր ծունկերէն. Բարեհաճի՛ թող տրովացուց օգնելու, Թող Աթայեանք քըլուին շարդուին նաւերուն խելքերուն քով, ծովուն եղերքն, որպէս զի Ամէնքն ալ համն առնեն իրենց արքային, եւ գերազոր Ազամէնունն Ատրիդէտ Հանչնայ թէ ինչ սըխալ գործեց, չպատուելով Աթայեցեաց մէջ ամենն քաջարին»:

Պատասխանեց անոր թեւտիս լալագին. «Ա՛խ, գաւազ, է՛ր քեզ երկնելով՝ սընուցի Մընուկ թըլուառ. ո՛ր էր թէ՛ դուն նըստէիր Նաւերուն քով առանց լացի ու վըլուի: Ձի կարն եմ քու օրերդ օրհասող մօտիկ: Եւ ոչ միայն սակաւակեաց եղար դուն, Այլ վըլուատտա ամէն մարդէ աւելի. Ձի վատաստար ճակատագրով ծննայ քեզ Պալատին մէջ: Բայց այդ բանն ես ինքս ան. Երթալով դէպ ի ձիւնափայլն Ուխմպոս՝ ձամբ՝ Պոսիտ պատմեմ փայլակնազուարթ Գիտիսն, Ո՛ր էր թէ ինձ մտօնի ընէր, համագուէր: Բայց արդ սըրնթեց նաւերուն քով նըստէ դուն եւ Աթայեանք դէմ քէն ու ռիս պահելով ձեռքըդ քաշէ պատերազմէ ու մարտով: Ձի Ավկիան՝ գընաց երէկ Արամագոյն Անբասրելի Եթովպացեաց՝ խրախունքի. Եւ հետէն ցացին բոլոր աստուածներն: Ան տաններկու օրէն Ուխմբ կը դառնայ, եւ այն ատեն քեզի համար կ'երթամ ես

Որմըզդական պըղընձահիմ ապարանքն,
 Ու փաբելով իր ծուկներուն՝ կը յուսամ՝
 Որ ես զանի կարող կ'ըլլամ համարել»։

Աս ըսելով նէ մեկնեցաւ զնաց, թողով
 Զանիկա հոն սըրտընտուլեան զայրութիւնով
 Գեղեցկամէջ կընոյն համար՝ զոր իրմէ
 Հափափիւով առին տարին բըռնաբարու
 Իսկ Ողիսէս Գրիսէ հասաւ սուրբ զոհով։

Անոնք հագիւ խոր նաւակայքը մըտած՝
 Առազատունէրը ծալլեցին ու զըրին
 Սեւ նաւին մէջ։ Եւ շուաններու օգնութեամբ
 Իջեցնելով կայմը փութով, յեցուցին
 Կայմընկալին, ու թիւրով դէպ ի ներս
 Հաւահանգիստ քըջեցին նաւն, ու ձգելով
 Յետոյ խարիսխ՝ պարաններով կապեցին։
 Յամաք ելած՝ դուրս հանեցին հեռածիք
 Ապողոնի զոհը. ելաւ ծովաշուն
 Հաստափայտէն դուրս Բրիսանոյը նոյնպէս,
 Զոր առնելով յոգնահանձաքն Ողիսէս՝
 Բագին տարաւ, եւ սիրելի հօրը ձեռքն
 Յանձնելով զայն՝ անոր այսպէս խօսեցաւ։

«Գրիսէս, զըրեցեց զիս թագաւորը մարդոց
 Ազամեննոն, որ քու զըստիկըր բերած՝
 Եւ Գուշակին սըբբանուէր զոս մը զենում
 Դանայեցեաց համար, որպէս զի հայտուի
 Արքան՝ որ արդ Արգիացեաց արձակեց
 Բազմահառաջ սուգ աղէտներ անողորմ»։

Աս ըսելով՝ զանի յանձնեց անոր ձեռքն,
 Որ խնդուլեամբ սիրուն զըստրինն ընդունեց։
 Անոնք փութով աստուածին գոհ չըթեց
 Հարեցին շուրջ բարեւէն բագինին.
 Եւ ձեռքերին լուալով՝ առին մուրկը սուրբ.
 Եւ այն առնն մեծաբարբառ աղօթեց
 Դանայեցեաց համար Գրիսէս ձեռնամբարձ.

«Ըլսէ ինձ, ո՞վ արձաթաղեղն, որ Գրիսէս
 Կը պահպանես շուրջ ու կիլլան դիցականն.
 Տենեղոսի մեահեծան հըզօք տէր.
 Դեռ նոր դուն իմ աղայանքիս լըսեցիր,
 Ու պատուելով զիս՝ աքայեան ժողովուրդն
 Հարաձեռնեցիս սաստիկ. օ՛ն, դուն հիմա նոս
 Կատարէ իմ այս խընդըրուածքս. ազատէ՛
 Դանայեցիքը դըծնդակ ժանտալեմ»։

Այսպէս ըսաւ աղօթելով, եւ անոր
 Աղայանքին լըսեց Գուշակն Ապողոն։
 Աղօթէն վերջ՝ յետ ցանելու մուրիկ սուրբ՝
 Զոհորուն վիզը դէպ ի ետ ծընելով՝
 Փողոտեցին ու քերթեցին, եւ ազդերն
 Յօշոտելով՝ ճարսի կըրկին խաւերով
 Պատեցին շուրջ, դընելով հում կըստրներ
 Անոնք չորս դին, զորքս փայտի չեչուրով
 Կ'այրէր ծերուկն, ու սեւ գինի կը հեղուր
 Անոնք վըրայ, եւ քովն իրենց ձեռքին մէջ
 Պատանիներ հինգարձէններ ունէին։

Երբոր ազդերն ըսպառնեցան այրեցան
 Եւ փորտոսն ճալակեցին, ինչ որ մնաց
 Կըստը կըստը շարդած՝ զարկին շամփուրի
 Եւ խընամքով խորովելով՝ վըրցոցին
 Կրակին քովէ։ Յետոյ երբոր դադրելով
 Գործէ՝ խընշոյքն յօրինեցին, ճաշեցին
 Մինչեւ որ ալ սիրով կարօտ չըմտաց
 Զուգաբայխիկ կերակուրին. եւ յետոյ

Երբ անցուցին կերուխումի փափաքնին,
 Խառնարանները պսակեցին պատանիք
 Ու բաժակով սեղանակցաց բաժնեցին։

Եւ բոլոր օրն աքայեցի մանուկներն
 Աստուածն երգով հայտեցնելու հետ էին,
 Եւ զեղեցիկ նըւագներու օրհնութեամբ
 Հըռչալեցին աղեղնաւորս հեռածիք,
 Եւ լըսելով ան կը հըրճուէր իր հոգուօն։

Իսկ երբ մըտաւ արեւն ու մութը կոխեց,
 Անոնք նաւուն պարաններուն քովին հոն
 Ընկողմնեցան ու քընացան. աչքածին
 Երբ վարդամատըն Արասուն երեցաւ՝
 Կը դառնային դէպ ի արեան լայն բանակն.
 Եւ հեռածիքն անոնց զըրկեց Ապողոն
 Հով մ'յաշոյակ, եւ տընկելով անոնք կայմ
 Առազատունէրը պարգեցին ըսպիտակ։

Փըլեց լեցուց առագաստին ծոցը հոն
 Ու ծիրանի ծըփանքն ուժգին կը գոչը
 Դաւուն երկու կողմն՝ երբ սրարչաւ վարդելով
 Այլքներուն վրայէն՝ ուղին իր սպառէր.
 Եւ հրը հասան աքայեցեաց լայն բանակն,
 Անոնք մակուկը սեւ ցամաք քաշելով
 Աւազ ի վեր, երկայն մոյթիւր զըրին տակն,
 Եւ վրաններուն՝ նաւերուն մէջ ցըրուեցան։

Սակայն սըբնթաց նաւատորմին քով նըստած
 Պելիսածինը դիցային՝ կը մըխար
 Բաղնութենէն քաշն ու ժըրոտն Պօթլլէս.
 Եւ երբեք չէր երեւար ոչ քաշէրու
 Փառապարզեւ ժողովի՝ ոչ մարտի մէջ.

Այլ հոն նըստած՝ կ'ուտէր ինքզինքն՝ հաշելով
 Հառաչիւով մարտի ձայնի, զուպարի.
 Բայց վըրջապէս երբ տասներկորոյդ այդն եկաւ,
 Եւ աստուածներն յաւէր՝ Դիոսը գլուխին՝
 Երամովին կըրթային դէպ Ոլիմպոս,
 Թեոսի որ չէր մոռցած որդւոյն պատուէրներն,
 Առտուն կանուի ծովուն ծոցէն ելլելով
 Սըլացաւ դէպ ի մեծ երկիւղն՝ Ոլիմպոս,
 Եւ նէ զըսաւ որոտագոչ Զըրուանեան՝
 Որ միւսներէն զատ առանձին կը նըստէր
 Բազմասարեան Ոլիմպոսի բարձր ծայրն։
 Անցաւ նըստաւ դիմացն ու իր ձախ ձեռքով
 Անոր ծունկերն, աշով կըզակը բըռնած՝
 Աղաչեց այսպէս Զըրուանեան թագաւորն.

«Արամազդ հայր, եթէ խօսքով կամ գործով
 Անմահներուն մէջ օգնեցի երբեք քեզ՝
 Կատարէ իմ այս ցանկութիւնս. մեծարէ՛
 Ուրիշ ամէն դիցազներէ աւել
 Սակաւակեաց որդիս, զոր այսօր Ատրիդ
 Մարդոց արքան արհամարհեց, զի խելով
 Պարգեւն անոր սեպհականեց իր անձին։
 Բայց դուն գոնէ՛ ամենիմաստ Արամազդ՝
 Վըրէժխըզդիւր եղիր անոր. թող Տըուկեանք
 Յօղթեն, մինչեւ որ աքայեանք մեծարեն
 Որդիս եւ իր փառքն ու պատին անեցնեն»։

Բաւ, սակայն ամապկուտակն Արամազդ
 Բան չխօսեցաւ, այլ երկար լուռ կը նըստէր.
 Եւ Թեոսին ալ՝ որ ծունկերէն բըռնէր էր՝
 Անպէս վակժոյժ՝ փարած կը մնար, ու նորէն
 Իր աղայանքը կ'երկրորդէր. «Ուրեմն ինձ
 Խոստում մը տուր, եւ ակնարկէ ի նըշան
 Ըստուգապէս հաւանութեան, կամ մերժէ՛,

վասըն զի դուն վախ մը չունիս, որ գիտնամ թէ ես բոլոր դիցուհեաց մէջ քանի՞սմ Անարագոյն՝ արհամարհ մէկն եմ եղեր»։

Անարագոյնէն Արամազդ մեծ հառաչով Պատասխանեց անոր եւ այսպէս ըսաւ։

«Գէշ բան, եթէ զիս առելի ընես դուն Հերային՝ քու այդ զբոլորովով, եւ նէ զիս Զայրացընէ նախատուից խօսքերով»։

Որ արդէն իսկ առանց ասոր շարունակ Գլուխըս կ'ուռէ աստուածներու խումբին մէջ՝ Բաշաղեղով թէ Տրովացոնց կ'օգնեմ եւ Մարտերու մէջ։ Բայց հետացիր դուն հիմա, Որ Հերան քեզ հոս չըտեսնէ։ այդ բոլոր Հոգն ինծի թող դուն, մինչեւ Ժայն հասցընեմ։ Եւ զի վրտահ ըլլա՞մ ահա կ'անկարկեմ Գըլխովս՝ որ է իմ կողմանէ մեծագոյն Գերբաւականն. որովհետեւ ինչ բան ալ Անկարկեմ ես զըլխովս՝ չէ՛ յեղեղուկ, Ոչ պատիր, ոչ ալ ապարդիւն՝ անկատար»։

Բայ, կապոյտ ընթուիններովն ակնարկեց Զըրուանեան ճանն, ու շարժեցան արքային Անմահական զըլխէն մագրին աստուածեան, Եւ Ուխմապոր մեծ հիմէն զըրբոյնց։

Այս որոշումն ընելէ վերջ զատուեցան. Դէ լուսաճեմ Ուխմապոնէն ցառեց զար Դէպ ի խոր ծոցի, եւ Զեւս մըտաւ իր պալատն։ Ամէն աստուած ելաւ նըստած աթոռէն Որ ընդ առաջ էր թայ իր հօրն, եւ չըբաւ Սիրտ եւ ոչ մին անոր զալուն ըսպառել, Այլ ոտք ելան որ իր առջեւ երթան։ Ան նըստաւ իր գահին վըրայ։ Հերայէն Ծածուկ չըմաց սակայն, զի Նէ տեսեր էր Որ ծովական ձերուն աղչիկը՝ Թեոփս Արծաթթաթիկն՝ եկաւ իրեն խորհուրդի։ Դէ Զըրուանեան Արամազդին իսկ եւ իսկ Աստ սիրտ ծակող խօսքերն ըրաւ. «Դնեգամիտ, Աստուածներէն ո՞վ խորհուրդի եկաւ քեզ։ Միշտ սիրելի է քեզ՝ ինչ մեղուսի Գաղտնի բաներ մեքենայել տրորել, Ու դուն երբեք յանձնը չարիք՝ ինքնակամ՝ Գաղտնախորհուրդ մըտածուիներդ յայտնել ինձ»։

Պատասխանեց մարդոց ու զից հայրն՝ անոր. «Հերա, դուն մի յուսար գիտնալ եմ ամէն Մըտածուիներս, քեզ զբժուարին պիտ' ըլլայ թէ եւ կիսն ես. իսկ ինչ որ անկ է լըսել, Ոչ ոք՝ ըլլայ իսկ ես աստուած, ըլլայ մարդ, Երբեք քեզն առաջ պիտի չիմառայ։ Բայց ինչ որ ես աստուածներէն առանձին Բան մը խոկալ ուզեմ, ատանկ բան մը դուն Նայէ՛ որ ոչ հարցընես, ոչ ալ քընես»։

Կըրկենց անոր արգոյ Հերան աչազեղ. «Զարկուրելի Զըրուանեան, ի՞նչ խօսք է այդ. Ե՛րբ քեզի բան հարցուցի, բան քընենցի։ Դուն կ'որոշես ուզածդ անհոգ, անկասկած։ Բայց զողի մէջ է սիրտը, մի գուցէ քեզ իսքեմ ըլլայ դուտարը ձերուն ծովական Արծաթթաթիկ Թեախին, որ մոլեխուրտուտուն Գովորդ նըստաւ ու բըռնեց քու ծուկներէն. Որուն անշուշտ ակնարկեցիր դուն կարծեմ Պատուել Աթին, ու գիտատեստ գեղուի փռել Աթայեցոց նաւատորմին քով շատերն»։

Անոր ըսաւ ամպակուտակն Արամազդ.

«Անպիտան, միշտ կասկածի մէջ ես, ու միշտ Անքերբըզ զիս կը լըրտեսեն. բայց պիտի Բանիկ մըն ալ չըկարենաս ատիկի, Այլ եւի սրտէս պիտ' աւելի հեռանաս, Եւ քեզ համար շատ դառնագոյն պիտ' ըլլայ։ Գործն ըսածիդ պէս իսկ ըլլա՞յ ուզածս է։ Գըռզէ, կարկէ՛, ու հնազանդէ իմ խօսքիս. Գուցէ բոլոր Ուխմապոնի աստուածներն Ոգնութիւն մ'իսկ չըկարենան ընել քեզ Երբոր վըրադ փըրթիմ հասնիմ, ու ձեռքերս Անպարտելի քեզի զըպչին ու բըռնեն»։

Բայ, վախցաւ աչեղ Հերան մեծարոյ եւ նըստեցաւ լըրիկ՝ սըրուիկը կոտրած։ Երկաբերեակ զիք հեծեցին Գիտի Պալատին մէջ։ Զարտարարուտես Հեփեստոսն՝ Որ լուսածղի Հերային՝ իր սիրուն մօրն՝ Հանգոյ մ'ընէ՛ այսպէս խօսել ըսկըսաւ. «Ի՛նչ զբժընդակ եւ անըմբեր շարիքներ Պիտի ըլլան ստուգիւ, եթէ երկուքնիդ Մահականացուաց համար զբժուիք իրարմէ։ Եւ աստուածներն իրար ձըգէք աղովկէք։ Համէզ խընչոյքն անգամ պիտի անհամաւայ, Զի կը յաղթէ վատթարագոյնն։ Եւ ես մօրս Խըրատ կու տամ՝ ինք իմաստուն է թէ եւ, Որ սիրելի հօրն Ուրիկի սիրուն առնէ, Որպէսզի հայրը չըհանէ նորէն կոռի։ Ու մեր խընչոյքն չըխտով. զի եթէ Ուզէ մեզ մեր աթոռներէն տապալել Դանթարարագոյն Ուխմական.... զի ստատիկ Անեղագոր է ան. բայց դուն քու անուշ Լեզուով զանի ամբողջով ողորդէ, Եւ Ուխմեանն իսկոյն մեզ հետ կ'անուշայա»։

Բայ, ցառեց առաւ բաժակն երկուկնեան Եւ զընելով սիրելի մօրն ափին մէջ, Բայաւ. «Մայր իմ, համբերութեամբ տար, թէ եւ հաւած է սիրտդ, որպէս զի մի գուցէ Քեզ սիրելիդ հարուածներու տակ տեսնեմ. Եւ այն ատեն ես թէպէտեւ վըրտահար, Զըկարենամ օգնել քեզի, զի զբժիմ' Դըբուար բան է Ուխմեանին դիմագրել։ Զի ուրիշ հեղ՝ երբ օգնութեան դիմեցի՝ Ուրգէ բըռնած աստուածային այս չմքէն Հեռուն նստեց. Թաւալեցայ ամբողջ օրն Եւ արեւուն մուտքին լեմնոս ինկայ եւ, լցած կեանքի փոքրիկ շունչ մ'հագրեւ վրաս մընաւ։ Անտաքից զիս ինկած տեղէս վըրցուցին»։

Բայ, Հերան սպիտակածղի ժրպտեցաւ, Եւ ժրպտելով առաւ բաժակը ձեռքէն. Իսկ ան սիրտեւ աշխուղմէ միւս բոլոր Աստուածներուն գինի կու տար, հանելով Թաղովկէն քաղցր աստուածեղէն ըմպելին։ Երկակափառ աստուածներու դասին մէջ Անծայր՝ անվերջ քրքրէ մ'հընչեց, երբ տեսաւ Տաճարին մէջ գործի վըրայ Հեփեստոսն։ Այսպէս բոլոր օրը մինչեւ մայրամուտը Խընչոյք ըրին, եւ սիրտն այլ եւս կարօտ չէր. Զուգաբաշխիկ կերակրոյ, ոչ գեղապանծ Գնարի՝ որ ձեռքն էր Գուշակին, եւ ոչ ալ Մուսաներու, որ զգըրցանկ ձայներով Բի փոխն ի փոխ քաղցրանըւզ կ'ընգէին։

Բայց երբ մրտաւ պաղպաղուն լոյսն արեւուն,
Պառկելու գնաց ամէն ոք իր յարկին մէջ,
Ուր զոյգ ոտքէն կաղ անուանին Հեփեստոս
Իր հանճարեղ մրտքով սենեակ էր չիներ
Ամէն մէկին: Գնաց շանթընկէց Արամազդն
Ա իր մահինն, ուր որ առաջ կը նընջէր
Երբ անուշ քունը կու գար. հոն էլիւնով
Քնացաւ, եւ իր քովն ալ Հերան սոկեգահ:

Թարգմ. Հ. ԱՐՄԵՆ ՂԱՅԻԿԵԱՆ

ԳԻՒԱՆԱ՝

(ՊԱՅՄՈՒԱԾՔ)

ՏԻՆԻՆ Գ. ՎԵՐԵՐԵՐԻՍԵՒԼԻԻ

Թ. Ա. 8 մտախուղը լեցվում էր աշնան
խանձուած անտառները և ծառերի կա-
տարները կամաց — կամաց ընկզմում այդ
վհատեցուցիչ խոնաւութեան մէջ: Առկա-
խեալ գորշագոյն անյոյս երկինքը հողի
վրայ՝ հանդարտ ինչ որ ողբացող մտած-
մունքի մէջ՝ թափում էր արցունք: Եւ
միշտ էին այդ արցունքից ծուռ ու մուռ
կարճ փողոցները, տունների կտուրները
սկսում էին փայլիլ խրճիթների ներսից...
Թանկարժեք բարձրացած քամին՝ ինչպէս մի
ամենի գազան՝ պոկեց հին փողբիկ պա-
տուհանի փեղկը: Եւ կախ ընկաւ նա մի
օդակից վհատեալ փողբիկ պատուհանի
վրայ: Բայց ժամանակաւոր այդ խրճի-
թում ապրող կալուածատէրը՝ պաշտօնա-
թող պորուչիկ (գինուրանոնն աստիճան)՝
իշխան վախտանգ Դագիլշվիլին չ'լսեց
ո՛չ փեղկի պոկուիւրը, ո՛չ անձրեւի շրնփոցը
և, ջղայնաբար քայլելով սենեակում, դէս
ու դէն էր դարձնում ձեռքի մէջ իր ու-
սանող որդուց հէնց նոր ստացած նամակը
և զայրացած դառնում է կնոջը.

— Անարգ է քո Լուարսարը: Նա չէ՞ր
որ մի բերան պոռում էր. « Կորչի » և

այլն: Իսկ այժմ. « Թանկագին հայրիկ,
Շուտով ուղարկիր փող, պէտք է դասա-
խօսութիւնների համար վճարեմ, ապա թէ
ոչ՝ կ'արտաքսեն համալսարանից »: Հէնց
առաջինը ինքն էր բոլորտ սարքողը: Յի-
շում ես, չէին ուղում մեզ վառելիք ան-
գամ տալ, երբ մենք եկանք քաղաքից:
Այդ բոլորը նրա սարքածն էր: Ախր ես
որտեղից փող ճարեմ զրկեմ նրան: Կ'ասես
թէ չգիտէ անպիտանը, որ մեր միակ
ապրուստի աղբիւրը հողն է, որին տէր
դարձան անգրագէտ գրգռչների (քարո-
զիչների) շնորհիւ՝ գիւղացիք:

— Բա ի՞նչ անէ նա: Չէ՞ որ այնտեղ
օտարութեան մէջ է, — լըժօրէն պատաս-
խանք նրան կ'ինքը:

— Անաստասիւս, դու հիմա հարցնում
ես ի՞նչ անէ նա, — կրքոտուեց իշխանը:
Ընկնէ նէվա գետը: Ահա թէ ինչ անէ
քո դատարկապորտ որդին: Ես կամենում
էի նրան ուղարկել գինուրական դպրոց,
նրան այնտեղ կը փափկացնէին, բայց դու
լսել անգամ չէիր ուզում: « Իմ որդին
պէտք է ուսանող դառնայ! Նպատակիդ
հասար: Տեսնենք՝ նրանից ի՞նչ տեսակ
դատաւոր կամ փաստաբան պիտի դուրս
գայ: Իւր հարազատ հօրն էր ծախում
այստեղ, իսկ ժողովուրդը չի՞ ծախի: Ինչ-
պիսի արդարութեան պաշտպան պիտի լի-
նի նա, երբ հէնց էն քո սքանչելի Լուար-
սարը երբեմն անտանելի սուտեր է խօ-
սում:

— Այդ տղայ ժամանակն էր խօսում,
— փորձեց ընդիմախօսել նրան կ'ինքը, —
իսկ դու տղայ ժամանակդ սուտ չէս խօ-
սել:

— Ո՛չ, 22 տարեկան հասակումս եր-
գուեցի կայսեր անունով և ո՛չ մի ժա-
մանակ սուտ չասացի: Իսկ Լուարսարը
այդ հասակում այնպիսի սուտեր է խօ-
սում, որ մինչև անգամ ինքը չի էլ կար-
մում: Միթէ դու մոռացել ես. « Սաստիկ
հիւանդ եմ, փող ուղարկեցէք »: Իսկ երբ որ
տեղեկութիւն հաւաքեցինք, այդ քստմնելի
հեռագիրը թարգմանեցի իմ լեզուով և
դուրս եկաւ. « Թղթախաղի մէջ կրուել եմ,

1. Գիսլա (վրացերէն) նշանակում է բնական
սուրճ ամենտեսակ բերքերից, որ վճարում են
կալուածատիրոջ նրանց հողերի մշակողը: